

The Return of Equity Method

ในงบการเงินเฉพาะกิจการกลับมาอีกแล้วหรอเนี่ย

เมื่อไม่นานมานี้พวกเรานักบัญชีคงได้ทราบข่าวคราวเกี่ยวกับการปรับปรุงมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ ฉบับที่ 27 เรื่องงบการเงินเฉพาะกิจการ ตามที่ปรากฏในมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศฉบับรวมเล่มปี 2016 (IFRS blue book bound volume 2016) เนื้อหาสาระสำคัญประการหนึ่งของมาตรฐานฯ ดังกล่าว คือ การอนุญาตให้กิจการสามารถเลือกใช้วิธีส่วนได้เสีย (equity method) นอกเหนือจากวิธีราคาทุน (cost method) หรือวิธีมูลค่ายุติธรรม (fair value method) (โดยเฉพาะกิจการที่ดำเนินธุรกิจด้านการลงทุน ซึ่งวิธีมูลค่ายุติธรรมให้ถือปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 9 เรื่อง เครื่องมือทางการเงิน (เมื่อมีการประกาศใช้)) ในการรับรู้เงินลงทุนในบริษัทย่อย บริษัทร่วม และการร่วมค้าในงบการเงินเฉพาะกิจการ ไม่แตกต่างจากทางกองทรงขาบานที่เคยได้รับความนิยมในสมัยหนึ่ง ก็กลับมาได้รับความนิยมในปัจจุบันอีก (ที่ ๆ หลายคนคงพอจำได้ นื่อง ๆ และหลาน ๆ หลายคนคงนึกภาพไม่ออก)

หากทวน (ทวน = ย้อน) กลับไปในปี 2537 ซึ่งนื่อง ๆ และหลาน ๆ นักบัญชีหลายท่านอาจจะยังไม่อุบัติ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้เริ่มนำวิธีส่วนได้เสีย (equity method) หรือ one line consolidation มาถือปฏิบัติเป็นครั้งแรกกับเงินลงทุนในบริษัทย่อย บริษัทร่วม และการร่วมค้าในงบการเงินเฉพาะกิจการ และกับเงินลงทุนในบริษัทร่วมและการร่วมค้าในงบการเงินรวม สร้างความตื่นตระหนก และความตื่นเต้น เพราะไม่เคยใช้วิธีส่วนได้เสียกันมาก่อนหน้า (ความจริงอาจารย์สอนมาแต่ลืมไปแล้ว เฮ้อ... ทบทวนนิดหนึ่งเมื่อบริษัทร่วมและการร่วมค้ามีกำไร (ขาดทุน) บริษัทผู้ลงทุนจะบันทึกเพิ่ม (ลด) เงินลงทุนและรับรู้รายได้ (ค่าใช้จ่าย) จากการรับรู้ส่วนได้เสีย แต่หากบริษัทร่วมและการร่วมค้าประกาศจ่ายเงินปันผล บริษัทผู้ลงทุนจะบันทึกเงินปันผลค้างรับและลดเงินลงทุน) ซึ่งส่งผลให้กำไรสุทธิในงบการเงินเฉพาะกิจการ และในงบการเงินรวมส่วนใหญ่มียอดเท่ากัน การถือปฏิบัติดังกล่าวก็เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดของมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 18 เรื่อง วิธีการบัญชีสำหรับเงินลงทุนในบริษัทย่อยและบริษัทร่วม ในเวลานั้น (หมายเลขเก้าเก้า แต่อาจคืองวดหน้าหลังจากที่งวดนี้ 55) และภายหลังกำหนดเป็นมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 44 เรื่อง งบการเงินรวมและงบการเงินเฉพาะกิจการ ซึ่งผู้เขียนเองบอกตรง ๆ ก็ไม่ค่อยปลื้มเท่าไรนัก ว่าทำไมทำไมมาตรฐานฯ จะต้องมีข้อกำหนดในลักษณะดังกล่าวจนทำให้แนวคิดของการจัดทำงบการเงินเฉพาะกิจการไปเหมือนกับการจัดทำงบการเงินรวมเสียอย่างนั้น แถมมีกิจการบางแห่งที่มีการรับรู้ส่วนแบ่งขาดทุนจากการลงทุนในบริษัทย่อย บริษัทร่วม และการร่วมค้าในงบการเงินเฉพาะกิจการตามวิธีส่วนได้เสีย ตีมันไปเลยในเวลานั้น ว่าการใช้วิธีส่วนได้เสียช่วยให้เงินลงทุนในบริษัท

ดังกล่าวสะท้อนการด้อยค่าไปโดยปริยาย เรียกว่าคนละเรื่องเดียวกัน ผู้เขียนรับไม่ได้เลยว่าจะมาทดแทนการพิจารณาด้วยค่าได้อย่างไร (ไม่แตกต่างจากที่คุณแม่ของผู้เขียนเล่าว่า หม่อมพรรณรายไม่ยอมรับพจมานเป็นสะใภ้ว่าอย่างนั้นละ)

จวบจนกระทั่งปี 2550 สภาวิชาชีพบัญชี ก็ได้มีการยกเลิกการถือปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าวในงบการเงินเฉพาะกิจการตามข้อกำหนดของมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 44 เรื่อง งบการเงินรวมและงบการเงินเฉพาะกิจการ ในเวลานั้น (เรียกว่าเตียวเอา เตียวไม่เอาว่านั้นละ พลิกล้อคั่นนำดู) กล่าวคือ กิจการที่เคยถือปฏิบัติกับเงินลงทุนในบริษัทย่อย บริษัทร่วม และการร่วมค้าในงบการเงินเฉพาะกิจการโดยใช้วิธีส่วนได้เสียจะต้องเปลี่ยนกลับมาใช้วิธีราคาทุนเหมือนอย่างที่เคยเป็นก่อนหน้าปี 2537 เรียกว่าสร้างความวุ่นวายโกลาหลกันใหญ่ ทำตัวทำใจแทบไม่ทัน เนื่องจากกิจการจะต้องปรับงบการเงินย้อนหลังเสมือนหนึ่งว่าได้ใช้วิธีราคาทุนมาโดยตลอด จะใช้วิธีเปลี่ยนทันทีเป็นต้นไป ทำเป็นลืมนอดีตก็ไม่ได้ แถมนักบัญชีจะมีน้ำใจให้ทางเลือกในการใช้วิธีส่วนได้เสียต่อไปก็ไม่มีเสียอย่างนั้น เรียกว่างบการเงินเฉพาะกิจการก็คือ งบการเงินที่สะท้อนฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของกิจการผู้ลงทุนอย่างแท้จริง รายได้ปันผลจากบริษัทเหล่านั้นจะรับรู้ก็ต่อเมื่อกิจการผู้ลงทุนมีสิทธิได้รับปันผลว่าอย่างนั้นละ ซึ่งผู้เขียนพอรับได้ว่ามีตรรกะอยู่พอสมควรที่ให้เปลี่ยนมาเป็นวิธีราคาทุน

พวกเราคงจำได้ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้กิจการที่มีการจ่ายเงินปันผลในอดีตโดยอิงกับยอดกำไรสุทธิในงบการเงินเฉพาะกิจการต้องทบทวนนโยบายการจ่ายเงินปันผลใหม่ เนื่องจากในอดีตหลายกิจการมักไม่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนถึงการจ่ายเงินปันผลว่าคำนวณจากยอดกำไรสุทธิก่อนการรับรู้การเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้นของบริษัทย่อย บริษัทร่วม และการร่วมค้าที่กิจการถือหุ้นอยู่ โดยเฉพาะในกรณีนี้ที่บริษัทย่อย บริษัทร่วม และการร่วมค้ามีกำไรสุทธิ กิจการผู้ลงทุนก็จะมีการรับรู้ส่วนแบ่งกำไรจากการลงทุนในบริษัทเหล่านั้นอย่างรื่นเริงเหมือนงานปาร์ตี้และมีการจ่ายเงินปันผลออกจากกิจการผู้ลงทุนในปริมาณมหาศาล ทั้ง ๆ ที่ในหลาย ๆ กรณี ยังไม่ได้มีการจ่ายเงินปันผลจากบริษัทย่อย บริษัทร่วม และการร่วมค้ามายังกิจการผู้ลงทุน (ไม่รู้ไปหาเงินที่ไหนมาจ่าย น่าสงสัยมาก ๆ)

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดดังกล่าวยังส่งผลให้หลายกิจการพลิกผันชีวิตจากเคยมีกำไรดี ๆ ในงบการเงินเฉพาะกิจการ (มีบริษัทย่อย บริษัทร่วม และการร่วมค้าที่มีผลการดำเนินงานดี) กลายเป็นขาดทุนก็มี ไม่แตกต่างจากนางฟ้าตกสวรรค์ เนื่องจากโดยส่วนตัวแล้ว กิจการผู้ลงทุนเองก็อาจมีผลการดำเนินงานไม่ดีเท่าไร ก็ได้บริษัทเหล่านั้นมาช่วยพยุงกำไรในภาพรวมไว้มาโดยตลอด แต่วันนี้ไม่มีพวกเค้าอีกต่อไป (วันใดขาดฉันทแล้วเธอจะรู้สึก) ครั้นจะไปบีบให้บริษัทเหล่านั้น

จ่ายเงินปันผลเข้ามาเป็นระยะ ๆ ก็ไม่ใช่เรื่องง่าย โดยเฉพาะเมื่อบริษัทที่ถือหุ้นอยู่มีฐานะเป็นแค่บริษัทร่วม และการร่วมค้าเทียบกับชีวิตคนเราก็คือเป็นแค่แฟนกัน หรือแฟนร่วม จะไปสั่งการอะไรมากมายคงไม่ได้(เดี๋ยวจะกลายเป็นแค่คนรู้จักกันเสียก่อน) ผิดกับบริษัทย่อยที่สามารถสั่งได้สั่งเอา ถ้าสั่งไม่ได้ ก็ไม่น่าใช้บริษัทย่อย

หลังจากได้มีการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดมาให้ใช้วิธีราคาหุ้นกับบริษัทย่อย บริษัทร่วม และการร่วมค้าได้ไม่นาน ล่าสุดมาตรฐานฯ ฉบับปรับปรุง 2559 ที่จะมีผลบังคับใช้ในปี 2560 ที่จะถึงนี้ วิธีส่วนได้เสียก็ได้รับการปิดฝุ่นและให้นำกลับมาใช้ในงบการเงินเฉพาะกิจการได้อีก แต่คราวนี้มาในฐานะทางเลือก (แต่อย่าเป็นคนหลายใจ รักใครทีละหลายคน แล้วมาใช้หลายวิธีปนกัน มาตรฐานฯ ยืนยันเสียงแข็งว่ากิจการต้องใช้วิธีการบันทึกบัญชีเดียวกันสำหรับเงินลงทุนแต่ละประเภท) ไม่ใช่ข้อบังคับ ขอเน้นย้ำว่าไม่ใช่ข้อบังคับเนื่องจากมีคนที่บางคนบ่นเสียงแข็งว่า คูชีสภาววิชาชีพบัญชีเอาอีกแล้ว เดิมก็เคยให้ถือปฏิบัติกับเงินลงทุนในบริษัทย่อย บริษัทร่วม และการร่วมค้าในงบการเงินเฉพาะกิจการตามวิธีราคาหุ้นอยู่ดีดี ก็มาเปลี่ยนอีกแล้วให้กลับไปใช้วิธีส่วนได้เสีย แถมเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดทำไม ก็ไม่บอกเหตุผลให้ชัด ๆ เจน ๆ ยังคาใจไม่หายว่าอย่างไร

ผู้เขียนเลยต้องขอเน้นย้ำอีกครั้งว่า Oh no..วิธีส่วนได้เสียเป็นแค่ทางเลือก โชคดีที่ผู้เขียนมีทีมงานวิชาการที่แข็งแกร่งคือคุณอุดม ธนรัตน์พงศ์ และคุณธนาตล รักษาพล แถมได้รับการคอนเฟิร์มจาก ดร.ปัญญา สัมฤทธิ์ประดิษฐ์ (กูรูด้านมาตรฐานฯ ของประเทศไทย มีรางวัลอันดับ 1) ที่ช่วยไปค้นหาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงว่าลึก ๆ แล้วที่มาตรฐานฯ เปิดเป็นทางเลือกให้ใช้วิธีส่วนได้เสียในงบการเงินเฉพาะกิจการก็เนื่องจากในบางประเทศ มีข้อกำหนดให้กิจการจัดทำงบการเงินเฉพาะกิจการด้วยวิธีส่วนได้เสียในเงินลงทุนในบริษัทย่อย บริษัทร่วม และการร่วมค้า¹ และพิจารณาจ่ายเงินปันผลจากยอดกำไรที่ได้รวมส่วนแบ่งกำไรหรือขาดทุนจากการลงทุนในบริษัทย่อย บริษัทร่วม และการร่วมค้าในงบการเงินเฉพาะกิจการเข้ามาด้วย² ส่วนจะเป็นประเทศไหนที่มีข้อกำหนดแบบนี้พวกเรานักบัญชีคงต้องหากันเอง ผู้เขียนเกรงใจที่จะสอบถามทีมนักวิชาการและ ดร.ปัญญา เพราะพวกเขาเหนื่อยมาากแล้วหลายคนอ่านแล้วคงสบายใจขึ้นเมื่อทราบที่มาที่ไปของการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนด

วงการหนึ่งที่น่าจะสบายใจจากการเปลี่ยนแปลงวิธีการบัญชีครั้งนี้ คือ เพื่อนร่วมวิชาชีพที่เป็นครูอาจารย์ที่สอนบัญชีขั้นสูง ซึ่งสับสนกับการเขียนตำราการบัญชีขั้นสูงว่าบัญชีเงินลงทุนในบริษัทร่วมและการร่วมค้าจะบันทึกบัญชี

เงินลงทุนในงบการเงินเฉพาะกิจการอย่างไร คราวนี้อาจารย์ทั้งหลายคงยิ้มน้อยยิ้มใหญ่ ไม่สับสนแล้ว และยึดวิธีส่วนได้เสียเป็นหลัก แต่โปรดอย่าละเลยกับการปรับปรุงบัญชีเงินลงทุนจากวิธีส่วนได้เสียเป็นวิธีราคาหุ้น เพราะกรมสรรพากรยังให้ผู้ประกอบการต้องเก็บข้อมูลราคาหุ้นไว้เพื่อการคำนวณภาษีเงินได้ ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงนี้ยังเป็นภาระอีกหลายเรื่อง เช่น การประเมินการต่ออายุเมื่อมีข้อบ่งชี้ การตัดกำไรระหว่างกัน การรับรู้ผลขาดทุนต่าง ๆ ต้องทำให้ถูกต้องให้สมกับเป็นนักบัญชีมืออาชีพ

กล่าวโดยสรุป ผู้เขียนขอเน้นย้ำอีกกรอบหนึ่งว่าภายใต้ข้อกำหนดของมาตรฐานฯ ปรับปรุงใหม่ หากกิจการจะยังคงใช้วิธีราคาหุ้นต่อไปก็ไม่ผิดกฎอะไร แถมไม่สร้างความสับสนให้กับตัวเองและผู้ใช้งบการเงินอีกต่างหาก แต่ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าวิธีส่วนได้เสียน่าจะเหมาะกว่าวิธีราคาหุ้นที่เคยใช้อยู่ แถมไม่ห่วง (จริงหรือไม่ห่วง) เรื่องการปรับปรุงงบการเงินย้อนหลังเสมือนหนึ่งว่าได้ใช้วิธีนี้มาโดยตลอด ก็เชิญทำ โดโสะ วังั้นเถอะ แต่คราวนี้มีข้อสังเกตว่าหากกิจการเลือกที่จะเปลี่ยนแปลงการถือปฏิบัติทางบัญชีกับเงินลงทุนในบริษัทย่อย บริษัทร่วม และการร่วมค้าจากวิธีราคาหุ้นมาเป็นวิธีส่วนได้เสียในงบการเงินเฉพาะกิจการ อย่านได้หวังหรือแม้แต่จะคิดว่าจะกำไรสุทธิในงบการเงินเฉพาะกิจการ จะมียอดเท่ากับกำไรสุทธิในงบการเงินรวมเหมือนสมัยก่อน โดยเฉพาะกรณีที่เกิดการถือหุ้นในบริษัทย่อยไม่ครบ 100% ดี เนื่องจากในการจัดทำงบการเงินรวม จะไม่มีการหักกำไรส่วนที่เป็นส่วนของผู้ถือหุ้นที่ไม่มีอำนาจควบคุมออกจากกำไรสุทธิรวมในตัวเองงบการเงินรวมเหมือนสมัยก่อน แต่เอาเออะไม่เท่ากัน อย่านได้แคร์ เพียงแต่ขอตั้งข้อสังเกตอย่างว่กัน

สุดท้ายก่อนจาก ผู้เขียนหวังว่าบทความนี้คงเป็นประโยชน์บ้างในการสร้างความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับข้อกำหนดทางบัญชีที่เปลี่ยนแปลงไปของมาตรฐานฯ ดังกล่าวขอพระคุณอาจารย์ ดร.ปัญญา มา ณ ที่นี้ ที่ช่วยขัดเกลาเพิ่มอารมณ์ฮาฮาซัน และให้ข้อมูลเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงบทความนี้ในร่างแรก พบกันใหม่เร็ว ๆ นี้ครับ

¹<http://www.iasplus.com/en/news/2014/08/equity-method> (เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2559)
²ตัวอย่างประเทศที่กำหนดให้ใช้วิธีส่วนได้เสียกับงบการเงินเฉพาะกิจการ เช่น บราซิล อาร์เจนตินา หรืออูรุกวัย เป็นต้น <http://www.ifrs.org/Use-around-the-world/Documents/Jurisdiction-profiles/> (เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2559)

โดย... **ศ.ดร.วรศักดิ์ ฤมณานันท์**
 ประธานคณะกรรมการกำหนดมาตรฐานการบัญชี